

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Дарэктар па вучэбнай рабоце і
адукацыйным інавацыям

В.І. Чупрыс

2019 г.

Рэгістрацыйны № УД- 6129/вуч.

Уводзіны ў літаратуразнаўства

Вучэбная праграма ўстанавы вышэйшай адукацыі
па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасцей:

1- 21 05 06 Рамана-германская філалогія

1-21 05 07 Усходняя філалогія

2019 г.

Вучэбная праграма складзена на аснове АСВА 1-21 05 06-2018, 1-21 05 07-2018 і вучэбных планаў D21-107/вуч., D21-108/вуч. ад 13.07.2018.

СКЛАДАЛЬНІК:

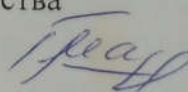
Лук'янава Таццяна Валер'еўна, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства філалагічнага факультэта.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства філалагічнага факультэта (пракакол № 12 ад 25.06.2019);

Навукова-метадычным саветам БДУ (пракакол № 5 ад 28.06.2019).

Загадчык кафедры
тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства
к.ф.н., дацэнт

Т.А. Марозава

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

«Уводзіны ў літаратуразнаўства» – вучэбная дысцыпліна, якая вывучаецца на першых курсах усіх філалагічных факультэтаў універсітэтаў згодна з зацверджанымі Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь адукацыйнымі стандартамі па філалагічных спецыяльнасцях. Дадзеная праграма раскрывае ўсе палажэнні стандарта: «Літаратуразнаўства як навука. Асноўныя і дапаможныя дысцыпліны літаратуразнаўства. Метадалогія літаратуразнаўства. Спецыфічныя ўласцівасці мастацкай літаратуры. Літаратурны твор як мастацкае цэлае. Літаратурны працэс». У адпаведнасці з пералічанымі палажэннямі структурыруюцца наступныя чатыры асноўныя раздзелы праграмы:

1. Літаратуразнаўства як навука.
2. Эстэтыка літаратуры.
3. Паэтыка.
4. Тэорыя літаратурнага працэсу.

Мэта вучэбнай дысцыпліны – пазнаёміць студэнтаў з асновамі літаратуразнаўчай навукі, яе навукова-тэрміналагічным апаратам, падрыхтаваць да вывучэння курса «Тэорыя літаратуры».

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

– сістэматызаваць і паглыбіць атрыманыя ў школе веды па тэорыі літаратуры, дапамагчы студэнтам пераасэнсаваць некаторыя палажэнні і катэгорыі, асобныя паняцці літаратуразнаўства падаць у новай інтэрпрэтацыі, у адпаведнасці з дасягненнямі сучаснай навукі пра мастацкую літаратуру;

– якасна павялічыць аб’ём паняццйнага інструментарыя, неабходнага для вывучэння гісторыі літаратур;

– сфарміраваць разуменне арганізацыі мастацкага твора як структурнага цэлага элементаў зместу і формы;

– навучыць практыцы цэласнага і выбарчнага аналізу літаратурна-мастацкага твора.

Месца вучэбнай дысцыпліны ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста з вышэйшай адукацыяй. Вучэбная дысцыпліна «Уводзіны ў літаратуразнаўства» адносіцца да модулю «Прапедэўтычны» (кампанент ўстановавы вышэйшай адукацыі) для спецыяльнасці 1-21 05 06 Рамана-германская філалогія, модулю «Асновы філалогіі» (кампанент ўстановавы вышэйшай адукацыі) для спецыяльнасці 1-21 05 07 Усходняя філалогія.

Сувязі з іншымі вучэбнымі дысцыплінамі. Вучэбная дысцыпліна «Уводзіны ў літаратуразнаўства» з’яўляецца пачатковым этапам вывучэння тэарэтычнага літаратуразнаўства, дае агульнае ўяўленне пра ўвесь комплекс літаратуразнаўчых навук, яна звязана з наступнымі дысцыплінамі вучэбнага плана

– для спецыяльнасці 1-21 05 06 Рамана-германская філалогія: «Антычная літаратура», «Гісторыя замежнай літаратуры Сярэдніх вякоў і Адраджэння», «Гісторыя замежнай літаратуры XVII–XIX стагоддзяў»,

«Гісторыя замежнай літаратуры ХХ–ХХІ стагоддзяў», «Беларуская літаратура», «Руская літаратура», «Тэорыя літаратуры», «Замежнае літаратуразнаўства», «Тэорыя і практыка мастацкага перакладу» і інш.;

– для спецыяльнасці 1-21 05 07 Усходняя філалогія: «Гісторыя беларускай літаратуры», «Гісторыя рускай літаратуры», «Замежная літаратура», «Эстэтыка», «Тэорыя літаратуры».

Засваенне вучэбнай праграмы павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў наступных спецыялізаваных **кампетэнцый**:

– для спецыяльнасці 1-21 05 06 Рамана-германская філалогія:

СК-3. Быць здольным характарызаваць асноўныя тэарэтычныя паняцці, звязаныя з эстэтыкай і паэтыкай літаратурнага твора.

– для спецыяльнасці 1-21 05 07 Усходняя філалогія:

СК-5. Быць здольным характарызаваць асноўныя тэарэтычныя паняцці, звязаныя з эстэтыкай і паэтыкай літаратурнага твора.

У выніку засваення вучэбнай дысцыпліны «Уводзіны ў літаратуразнаўства» студэнты павінны **ведаць**:

– асноўныя тэарэтычныя паняцці, звязаныя з эстэтыкай і паэтыкай літаратурнага твора, літаратурным працэсам;

– сістэму літаратуразнаўчых дысцыплін і іх сувязі з іншымі гуманітарнымі навукамі і дапаможнымі галінамі літаратуразнаўства;

– спецыфічныя асаблівасці эпасу, лірыкі і драмы як родаў літаратуры, вершаванай і праявічнай формы выказвання, асноўныя складнікі стылю пісьменніка;

умець:

– вызначаць асноўную ідэйную накіраванасць, тэматыку, праблематыку, пафас літаратурных твораў;

– разглядаць літаратурны твор у арганічным адзінстве яго зместу і формы;

– вызначаць асаблівасці стылю пісьменніка, супастаўляць творчыя індывідуальнасці розных мастакоў слова;

– аналізаваць літаратурны твор, выяўляць яго вартасці і магчымыя недахопы;

валодаць:

– комплексам сучасных тэарэтыка-літаратурных тэрмінаў і паняццяў;

– асноўнымі прынцыпамі аналізу літаратурных твораў, неабходнымі для глыбейшага спасціжэння гісторыка-літаратурных курсаў, напісання курсавых, семінарскіх і дыпломных прац па літаратуры.

Структура вучэбнай дысцыпліны. Дысцыпліна выкладаецца ў першым семестры. Усяго на яе вывучэнне адведзена:

– для спецыяльнасці 1-21 05 06 Рамана-германская філалогія – 108 гадзін, аўдыторных – 52, з іх: лекцыі – 26, семінарскія – 22, КСР – 4;

– для спецыяльнасці 1-21 05 06 Усходняя філалогія – 108 гадзін, аўдыторных – 50, з іх: лекцыі – 30, практычныя – 16, КСР – 4.

Працаёмкасць вучэбнай дысцыпліны складае 3 заліковыя адзінкі.

Форма бягучай атэстацыі – экзамен.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Раздзел 1. Літаратуразнаўства як навука

Тэма 1.1. Сістэма ведаў пра літаратуру.

Літаратуразнаўства як філалагічная навука пра сутнасць, своеасаблівасць, гістарычныя заканамернасці развіцця, соцыякультурную ролю і прынцыпы аналізу мастацкай літаратуры. Абгрунтаванне самастойнасці і паўнаўнаважнасці літаратуразнаўства як асобнай навукі, якая мае ўласны прадмет даследавання, сваю тэрміналогію і методыку даследавання. Сувязь яго з іншымі гуманітарнымі навукамі – мовазнаўствам, эстэтыкай, фалькларыстыкай, гісторыяй, філасофіяй, мастацтвазнаўствам, журналістыкай, культуралогіяй, псіхалогіяй.

Галоўныя галіны літаратуразнаўства.

Гісторыя літаратуры і яе раздзелы: аўтаразнаўства, гісторыя нацыянальных літаратур, гісторыя рэгіянальных літаратур, гісторыя сусветнай літаратуры. Тэорыя літаратуры як своеасаблівая «матэматыка літаратуры» і яе раздзелы: эстэтыка літаратуры, паэтыка, тэорыя літаратурнага працэсу, літаратуразнаўчая метадалогія. Літаратурная крытыка і яе раздзелы: тэорыя крытыкі, гісторыя крытыкі. Узаемасувязь паміж галоўнымі галінамі літаратуразнаўства. М. Чарнышэўскі і І. Франко пра агульнае і рознае ў тэорыі і гісторыі літаратуры, гісторыі літаратуры і літаратурнай крытыцы. Літаратурная крытыка як памежнае зв'язнае паміж літаратуразнаўствам і мастацкай літаратурай. Крытык як пісьменнік.

Дапаможныя галіны літаратуразнаўства.

Палеаграфія, археаграфія, літаратурнае архівазнаўства, краязнаўства, крыніцазнаўства. Бібліятэказнаўства і бібліяграфазнаўства. Гісторыяграфія і храналогія. Кнігазнаўства. Тэксталогія, яе сутнасць і задачы.

Асобныя ўнутрыгаліновыя і міжгаліновыя напрамкі сучаснага літаратуразнаўства. Сутнасць і задачы вершазнаўства, перакладазнаўства, кампаратывістыкі, герменеўтыкі, функцыянальнага літаратуразнаўства, псіхалогіі творчасці.

Тэма 1.2. З гісторыі літаратуразнаўства.

Зараджэнне ведаў пра літаратуру ў працах філосафаў і мысляроў старажытных Індыі, Кітая, Грэцыі, Рыма. Погляды на літаратуру і мастацтва Платона (427–347 гг. да н. э.), Арыстоцеля (384–322 гг. да н. э.), Гарацыя (I ст. да н. э.). Увага да пытанняў, звязаных з гісторыяй і тэорыяй літаратуры ў часы Сярэднявекі, Адраджэння і Асветніцтва. «Паэтычнае мастацтва» французца Н. Буало (1674) як кодэкс палажэнняў класіцызму, яго крытыка ў працах нямецкага асветніка Г. Э. Лесінга «Лаакаон» (1766) і «Гамбургская драматургія» (1769). Узнікненне ў XVIII ст. літаратуразнаўства як асобнай навукі, канчатковае выдзяленне яго з філасофіі. Развіццё тэарэтыка-літаратурнай думкі ў XVIII–XIX ст. у працах Д. Дзідро, М. Ламаносава, І. Канта, Г. Гегеля, рускіх рэвалюцыйных дэмакратаў (В. Бялінскі, М. Дабралюбаў, М. Чарнышэўскі), І. Франко і інш. Уклад літаратуразнаўцаў XIX і XX стст., у тым ліку вучоных-славістаў (А. Патабня, А. Весялоўскі, Д. Ліхачоў, В. Жырмунскі, М. Бахцін, Ю. Лотман, М. Гаспараў і інш.), у развіццё навукі пра

літаратуру. Вядучыя беларускія літаратуразнаўцы (Ф. Скарына, Я. Карскі, М. Багдановіч, М. Гарэцкі, А. Луцкевіч, В. Ластоўскі, Я. Барычэўскі, М. Ларчанка, А. Адамовіч, В. Каваленка, І. Ралько, У. Гніламедаў, М. Мушынскі, А. Лойка, А. Яскевіч і інш.) і іх асноўныя літаратуразнаўчыя працы.

Тэма 1.3. Метадалагічныя праблемы літаратуразнаўства.

Вытокі гэтых праблем у гісторыі сусветнай эстэтычнай думкі і літаратурна-мастацкай крытыкі, абумоўленасць іх разуменнем сутнасці, паходжання, гістарычнага развіцця і грамадскага значэння мастацтва слова. Уплыў філасофскіх канцэпцый на літаратуразнаўчую метадалогію. Адрозненне метадалогіі навуковага пошуку ад метадыкі аналізу літаратурных з’яў.

Галоўныя прынцыпы аналізу мастацкіх твораў: эстэтычны, гістарызму, сістэмнасці, цэласнасці, паяднання аналізу з сінтэзам.

Асноўныя навуковыя напрамкі і школы ў літаратуразнаўстве XIX–XX ст.ст. (міфалагічная, культурна-гістарычная, псіхалагічная, фэнаменалагічная школы, біяграфічны, параўнальна-гістарычны, фармальны, сацыялагічны метады і інш.). Аналіз мастацкай літаратуры метадамі сацыялогіі, гісторыі, культуралогіі, псіхалогіі, лінгвістыкі, семіётыкі, кібернетыкі і яго недастатковасць. Суадносіны дэтэрмінізму і іманентнасці пры вывучэнні мастацкай літаратуры. Праблема цэласнага аналізу літаратурнага твора.

Гістарычная зменлівасць літаратуразнаўчых паняццяў (тэрмін «эпіграма» ў Старажытнай Грэцыі і ў Новы час, паняцці «паэзія», «літаратура» ў XIX ст. і цяпер і г. д.), мнагазначнасць некаторых тэрмінаў («драма» як род і від літаратуры, «верш» як рытмічна арганізаваны спосаб маўлення і як вершаваны твор і г. д.). Неадэкватнасць разумення асобных тэарэтыка-літаратурных тэрмінаў рознымі даследчыкамі мастацкай літаратуры («метады», «напрамак», «від», «жанр» і г. д.).

Праблемы вывучэння гісторыі і тэорыі літаратуры ў сярэдняй і вышэйшай школе Рэспублікі Беларусь. Падрыхтоўка літаратуразнаўчых кадраў, месца іх працы. Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі («Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя» ў 4-х тамах, 5-і кнігах; «Нарысы па гісторыі беларуска-рускіх літаратурных сувязей» у 4-х тамах; біябібліяграфічны даведнік «Беларускія пісьменнікі» ў 6-і тамах; Поўныя зборы твораў М. Багдановіча ў 3-х тамах і Янкі Купалы ў 9-і тамах, 10-і кнігах і інш.).

Раздзел 2. Эстэтыка літаратуры

Тэма 2.1. Агульнае і рознае ў мастацка-эстэтычным і навуковым пазнанні жыцця.

Прадмет і аб’ект мастацкага і навуковага пазнання (мадэлявання) рэчаіснасці. Чалавек як прадмет мастацкага пазнання, паколькі творчасць мастака (што б ні з’яўлялася аб’ектам яго выяўлення) – пра чалавека, для чалавека, у імя чалавека. Літаратура як «чалавеказнаўства» (Максім Горкі).

Змест пазнання ў навуцы (матэрыяльны і духоўны свет безадносна да суб’екта пазнання) і ў мастацтве (духоўны і матэрыяльны свет ва ўзаемадачыненнях з суб’ектам пазнання). Рэчаіснасць (пры ўсёй часамі «фантастычнасці» твора) у яе

цэласнасці, шматбаковасці, канкрэтнасці і агульнацікавасці як змест мастацкага пазнання. Агульнацікавасць як адна з перадумоў мастацкага пазнання (у адрозненне ад навуковага).

Сродак пазнання: лагічны довад, сілагізм – у навуцы; вобраз – у мастацтве. Вобразная прырода мастацтва. Вобраз – уяўленне – паняцце. Адзінства ў мастацкім вобразе прадметнага і ідэальнага, канкрэтнага і ўмоўнага, індывідуальнага і абагульненага, эмацыянальна-экспрэсіўнага і рацыянальнага. Вобраз – «знаёмы незнаёмец» (В. Бялінскі). Вобраз і знак, мадэль, схема. Мастацтва як «мысленне вобразамі». Аксіялагічнае значэнне вобраза, яго самадастатковасць у мастацтве, выкарыстанне яго як дапаможнага сродка (у выглядзе ілюстрацыі) у літаратуры навуковай і дакументальнай, у публіцыстыцы і рэкламе. Роля творчай фантазіі ў стварэнні вобраза.

Даўгавечнасць твораў навукі і мастацтва, Нязменнасць у часе і прасторы выдатных твораў мастацтва і зменлівасць (абмежаванасць пры выкарыстанні, удакладненне, замена іншымі, больш дасканалымі, і г. д.) твораў навукі (нават выдатных адкрыццяў, законаў і інш.).

Мэты (функцыі) мастацкага і навуковага пазнання. Агульнае і рознае ў асобных функцыях: пазнавальнай, эстэтычнай, геданістычнай, выхаваўчай, эўрыстычнай, прагнастычнай, этнагенетычнай (нацыятворчай, мовазахавальнай), камунікатыўнай.

Тэма 2.2. Літаратура як від мастацтва.

Першабытнае мастацтва, яго сінкрэтычны характар, сувязь з магіяй, рытуалам, міфалогіяй. Паступовае выдзяленне з яго іншых відаў мастацтва (музыка, харэаграфія і інш.), у тым ліку – мастацтва слова. Узнікненне вусна-паэтычнай творчасці як асобнай галіны творчай дзейнасці, суадносіны ў ёй калектыўнага і індывідуальнага пачаткаў, захоўванне дачыненняў да сінкрэтычнага старажытнага мастацтва (магія, рытуал). Роля міфалагем у развіцці мастацкай вобразнасці. Мастацтва як стварэнне новых («культурных») міфаў. Гульнёвы пачатак у мастацтве.

Фальклор – аснова мастацкай літаратуры як выразна індывідуальнай аўтарскай творчасці. Узаемазалежнасць і ўзаемаўплыў фальклору і мастацкай літаратуры раней і цяпер.

Падзел мастацтваў на асобныя віды, крытэрыі гэтага падзелу. Мастацтвы прасторавыя (жывапіс, графіка, скульптура, архітэктура), часавыя (музыка, харэаграфія, літаратура), прасторава-часавыя (тэатр, кінамастацтва, музычныя шоў). Узнікненне новых відаў мастацтва дзякуючы развіццю тэхнікі (тэлевізійнае мастацтва), сувязі мастацтва з немастацтвам (сінхроннае плаванне, фігурнае катанне, карнавальныя шэсці і інш.).

Падзел мастацтваў на віды паводле іх галоўнага сродку вобразнага пазнання (мадэлявання) рэчаіснасці: музыка – мастацтва гуку; харэаграфія – мастацтва танца; жывапіс – мастацтва лініі і фарбы і г. д. Сінтэтычныя мастацтвы: тэатр (драматычны, опера, балет), кіна- і тэлемастацтва і інш. Літаратура як мастацтва слова.

Мова – не толькі сродак зносін, а «матэрыял і інструмент пісьменніка» (Я. Колас). Своеасаблівае і перавага мастацтва слова ў параўнанні з іншымі відамі

мастацтва – прасторавымі і часавымі. Літаратура як дынамічнае мастацтва, яе магчымасці ў паказе з’яў у іх дынаміцы, ад зараджэння да заканчэння. «Нярэчыўнасць» слова, яго знаканасць, дэнататыўная (сэнсавая) і канататыўная (эмацыянальна-экспрэсіўная) сутнасць. Зварот пісьменніка да «ўнутранага вока» (М. Гогаль) успрымальніка літаратурна-мастацкага твора. Слова і вобраз. Вучэнне А. Патабні пра слова-вобраз, яго «знешнюю» і «ўнутраную» форму і значэнне, пра падобнасць стварэння слова і мастацкага макрасвету. Здольнасць літаратуры ствараць па-за слоўны малюнак з’яў і прадметаў, перадаваць як жывое маўленне чалавека, так і знешнія моманты яго жыцця. «Магія слова», яго рытмічнасць, музычнасць, эўфанічная выразнасць, экспрэсіўнасць. Здольнасць літаратуры перадаць унутраны свет чалавека (пачуцці, перажыванні, думкі) у іх непасрэднай канкрэтыцы і дакладнасці.

Пісьменнік як адзін з асноўных стваральнікаў, узабагачальнікаў і захавальнікаў «душы народа» – яго мовы. «Мукі слова». Лексікон пісьменніка, залежнасць яго ад таленавітасці творцы, сувязі яго з жывымі крыніцамі народнага маўлення, відавой і жанравай разнастайнасці творчай дзейнасці і інш. Моўны і мастацка-вобразны свет літаратурнага твора і магчымасці яго адэкватнага ўспрымання чытачом (слухачом). Праблема пісьменніцкага і чытацкага полілінгвізму. Пераўвасабленне твора ў мастацкім перакладзе, захаванне ў ім стылёвых адметнасцей пісьменніка і нацыянальна-моўных адметнасцей арыгінала.

Літаратура ў яе сувязях з іншымі відамі мастацтва (тэатр, кіно, тэлемастацтва). В. Бялінскі пра літаратуру як «вянец мастацтваў», паколькі яе сродак – слова – «ёсць і гук, і малюнак, і пэўнае яскрава вымаўленае ўяўленне. Таму паэзія заключае ў сабе элементы іншых мастацтваў, нібы карыстаецца раптам і непадзельна ўсімі сродкамі, якія дадзены паасобку кожнаму з іншых мастацтваў».

Пісьменнік як творчая асоба. Літаратурныя здольнасці, талент – асноўная перадумова творчасці. Роля суб’ектыўных і аб’ектыўных фактараў (адукацыя, працаздольнасць, засваенне вопыту знакамітых папярэднікаў і сучаснікаў і інш.) у развіцці пісьменніцкага таленту, выніках літаратурнай працы. Псіхалогія творчасці, уплыў на творчы працэс псіхафізіялагічных, сацыякультурных, грамадска-палітычных і матэрыяльных чыннікаў. Шматстайнасць форм увасаблення мастацтва слова. Асаблівасці літаратурнага таленту і асноўныя формы яго рэалізацыі: паэзія, проза, драматургія. Віды літаратурнай дзейнасці (у шырокім разуменні): літаратура мастацкая, дакументальная, дыдактычная, эпістальярная, публіцыстыка, літаратурная крытыка, мастацкі пераклад. Розныя формы слоўна-мастацкага выказвання: праявічны і вершаваны, суб’ектыўны і аб’ектыўны, апаведны і апісальны, маналагічны і дыялагічны.

Этапы творчага працэсу: задума твора, творчы акт, сувязь яго з натхненнем, апрацоўка твора, успрыманне яго чытачамі і крытыкамі, магчымая дапрацоўка. «Сутворчасць» чытача ў працэсе ўспрымання літаратурнага твора.

Раздзел 3. Паэтыка

Тэма 3.1. Паэтыка як навуковая дысцыпліна. Літаратурныя роды, віды, жанры.

Паэтыка як 1) літаратуразнаўчая дысцыпліна, што вывучае структуру, характэрныя асаблівасці і змястоўнасць літаратурна-мастацкай формы; 2) абумоўленая ідэянай задумай мастака сістэма спосабаў і сродкаў вобразнага спасціжэння свету ў іх змястоўнай, сэнсавыяўленчай сутнасці. Раздзелы паэтыкі: агульная – разглядае ўсе спосабы і сродкі ўвасаблення аўтарскай задумы ў адпаведнасці з магчымасцямі літаратуры як мастацтва слова (літаратурныя роды, віды, жанры, мастацкая мова, строфіка і г. д.); функцыянальная (апісальная) – даследуе эстэтычныя кампаненты пэўнага твора, аўтара, літаратурнага напрамку ці перыяду (паэтыка А. Пушкіна, А. Міцкевіча, Я. Купалы; рамантызму, сімвалізму; старажытнарускай літаратуры; беларускага рамана ХХ ст. і г. д.); гістарычная – вывучае паходжанне і эвалюцыю мастацкіх кампанентаў твора, літаратурных відаў і жанраў (метафара, сімвал, сістэмы вершавання і г.д.) у залежнасці ад сацыяльна-гістарычных і чыста літаратурных ўмоў; параўнальная – займаецца тыпалагічным супастаўленнем спосабаў і сродкаў мастацка-вобразнага асэнсавання жыццёвага матэрыялу дзвюма ці больш нацыянальнымі літаратурамі (параўнальная метрыка ўсходнеславянскага верша, еўрапейскага рамана і г. д.); практычная – скіравана на стварэнне розных дапаможнікаў па агульнай паэтыцы дзеля выхавання паэтычнай культуры, азнаямлення чытачоў з асновамі мастацтва слова. Суадносіны тэарэтычнай і гістарычнай паэтыкі. Цесная сувязь паміж літаратуразнаўствам і лінгвістыкай пры вивучэнні паэтыкі мастацкага твора. Узнікненне паэтыкі як навукі ў Старажытнай Грэцыі («Пра мастацтва паэзіі» Арыстоцеля), Індыі, Кітая. Нарматыўная паэтыка (працы Гарацыя, Н. Буало, В. Традзьякоўскага, М. Ламаносава). Развіццё паэтыкі ў працах Г. Лесінга, В. Гумбальта, рускіх рэвалюцыйных дэмакратаў (В. Бялінскага, М. Дабралюбава, М. Чарнышэўскага, А. Герцэна), А. Патабні, А. Весялоўскага, І. Франко, Дз. Ліхачова і інш. Узнікненне ў пачатку ХХ ст. сацыялагічнай і фармальнай паэтыкі, а на аснове апошняй – структурнай і лінгвістычнай (Ю. Тынянаў, Б. Эйхенбаўм, М. Бахцін, В. Шклоўскі, В. Жырмунскі, В. Вінаградаў, Ю. Лотман і інш.). Уклад вучоных Беларусі ў развіццё паэтыкі (Л. Зізаній, М. Сматрыцкі, М. Сарбеўскі, М. Багдановіч, Я. Барычэўскі, А. Вазнясенскі і інш.).

Эпас, лірыка, драма – роды мастацкай літаратуры і фальклору, іх паходжанне і развіццё. Дыскусійнасць падзелу літаратуры на роды, віды і жанры, непрыняцце некаторымі даследчыкамі паняцця «віду», змяшэнне ўжывання «роду» і «жанру» і г. д. Платон, Арыстоцель, В. Бялінскі, асобныя сучасныя літаратуразнаўцы пра падзел літаратуры на роды. Спроба аднесці да родаў літаратуры сатыру, публіцыстыку. Адзінства суб'ектыўнага і аб'ектыўнага, таго, што выяўляецца і як выяўляецца, пры пазнанні з'яў і стварэнні эстэтычнай рэчаіснасці сродкамі мастацтва слова. Своеадметнасць літаратурных родаў паводле 1) аб'екта выяўлення: падзея – у эпасе, пачуцці – у лірыцы, дзеянне – у драме; 2) вядучай формы выказвання: праявітная мова – у эпасе, вершаваная – у лірыцы, дыялагічная – у драме; 3) адносін аўтара да таго, што ім выяўляецца: эпік стаіць збоку ад тых падзей, пра якія апавядае; лірык выяўляе пачуцці праз сваё суб'ектыўнае «Я»; драматург усё перадавае дзейным асобам, прысутнасць яго мы адчуваем толькі ў нешматлікіх рэпліках і рэмарках. Узаемасувязь паміж рознымі родамі літаратуры. Адрозненне ад эпасу, лірыкі і драмы як родаў літаратуры эпічнасці, лірызму, драматызму,

публіцыстычнасці як эмацыйнай танальнасці твораў.

Правамернасць увядзення паняцця віду літаратуры як унутрыродавай і міжродавай катэгорыі, якая ўказвае на форму літаратурнага твора паводле яго некаторых структурных кампанентаў (архітэктанічных, кампазіцыйных, моўных, метрычных і інш.). Асноўныя віды фальклорных твораў: паэмы-эпапеі, казкі, легенды, паданні, песні, анекдоты, прыказкі і прымаўкі, загадкі. Віды эпасу як роду мастацкай літаратуры і іх сутнасць: раман, аповесць, апавяданне, навела, нарыс, абразок, эсэ, гумарэска, фельетон, памфлет, мастацка-публіцыстычны артыкул. Віды лірыкі: песня, лірычны верш з усімі яго «цвёрдымі формамі» (санет, трыялет, актава, тэрцыны, рандо, рандэль, хоку, танка, рубаі і інш.) і разнавіднасцямі (акраверш, александрыйскі верш, элегічны двуверш, цэнтон і г.д.). Віды драмы: камедыя, трагедыя, уласна драма.

Жанр літаратурны як гістарычна акрэслены, адносна ўстойлівы тып мастацкай формы, дзе структура пэўных фармальных прыкмет (архітэктанічных, вобразных, моўных) выяўляе больш-менш канкрэтны мастацкі сэнс. Генетычная сувязь паміж жанравай формай і пэўным зместам, здольнасць яе «адчувацца» ад апошняга і выражаць новы змест (першапачаткова выключна інтымны змест санетаў Дантэ і Петраркі і – філасофскія санеты Шэкспіра, цыклы «турэмных санетаў» І. Франко, сатырычныя санеты А. Звонака і г.д.). Імкненне некаторых літаратуразнаўцаў (Г. Паспелаў) размежаваць жанравую форму і жанравы змест. Жанры старажытнай літаратуры (слова, апокрыф, жыццё, прытча і інш.), вуснай народнай творчасці (казкі – чарадзейныя, сацыяльна-бытавыя, пра жывёл і інш.; песні – каляндарна-абрадавыя, сямейна-абрадавыя, жартоўныя і інш.). Жанры асобных відаў сучаснага эпасу і драмы: раманы і драмы – сямейна-бытавыя, сацыяльна-бытавыя, гістарычныя, псіхалагічныя, філасофскія, прыгодніцкія, фантастычныя, сатырычныя, дэтэктыўныя, утопіі, антыўтопіі і інш. Жанравы падзел лірыкі на інтымную, грамадзянскую, духоўную, пейзажную, філасофскую, медытатывую, сугестывую. Шматстайнасць і асаблівая развітасць асобных жанравых утварэнняў у лірыцы: творы філасофска-медытатывыя (медытацыя, элегія, пасланне, стансы, ямбы, філасофскі верш), велічальныя (ода, дыфірамб, мадрыгал, эпітафія, эпіталама), песенныя (раманс, гімн, марш, серэнада, баркарола, альба, верш-песня), сатырычна-выкрывальныя (эпіграма, пародыя, інвектыва, сатыра).

Дыфузія родаў, відаў і жанраў. Узнікненне міжродавых і міжвідавых утварэнняў. Міжродавыя ўтварэнні. Ліра-эпас і яго віды: паэма, вершаваны раман, вершаваная аповесць, вершаванае апавяданне, балада, дума, версэт, вершаказ, лірычная проза. Ліра-драма і яе віды: драматычная паэма, драматычны абразок. Ліра-драма-эпас: байка, «драма для чытання», кіна- і тэлесцэнарый. Міжвідавыя ўтварэнні: трагікамедыя, меладрама, трагіфарс. Жанравыя разнавіднасці ў фальклоры (каляндарна-абрадавыя песні – калядкі, вяснянкі, валачобныя, купальскія, асеннія і інш.; сямейна-абрадавыя – вясельныя, радзінныя, калыханкі і інш.) і ў мастацкай літаратуры (фэнтэзі, трылер, сатырычныя оды, рамансы, замовы і інш.).

Жанр як своеасаблівая «памяць мастацтва» (М. Бахцін). Устойлівасць і гістарычная зменлівасць жанраў і жанравых разнавіднасцей. Узаемадзеянне і ўзаемаўзбагачэнне нацыянальных літаратур шляхам запазычання і

«нацыяналізацыі» асобных відаў і жанраў літаратуры як мастацтва слова.

Тэма 3.2. Літаратурны твор як мастацкае цэлае. Змест і форма. Змест твора і яго кампаненты.

Паняцце пра літаратурны твор як вынік немеханічнай, адухоўленай-дзеясці аўтара. Літаратурны твор – асноўны аб’ект літаратуразнаўчага вывучэння, які валодае цэласнасцю і ўнутранай завершанасцю. Твор як самадастатковая адзінка літаратурнага развіцця, якая характарызуецца закончаным ідэйным і эстэтычным сэнсам, у адрозненне ад сваіх складнікаў – тэмы, ідэі, сюжэта, маўлення і інш., што атрымліваюць сэнс і могуць існаваць толькі ў сістэме цэлага. Літаратурны твор валодае аб’ектыўнасцю (узнаўленне рэчаіснасці) і суб’ектыўнасцю (яе аўтарскае разуменне), якія складаюць два аспекты мастацкай дзейнасці пісьменніка. Прынцыповае значэнне для літаратурна-мастацкага твора наяўнасці катэгорыі аўтара. Адрозненне аўтара як рэальна-біяграфічнай асобы і аўтара як катэгорыі літаратуразнаўчага аналізу, пад якім маецца на ўвазе носьбіт ідэйнай канцэпцыі твора. Паняцце вобраз аўтара, яго разнавіднасці: «вобраз самога сябе», фіктыўны аўтар.

Змест і форма як кампаненты структуры мастацкага твора. Арганічнае адзінства вобразнай формы і эмацыянальна-абагульненага зместу. Праблема іх размежавання, якая ўзнікла ў еўрапейскай эстэтыцы ў XVIII–XX стст. Неабходнасць такога размежавання на сучасным этапе развіцця літаратуразнаўчай навукі. Тэрміналагічнае вызначэнне зместу як духоўнага пачатку ў творы, «выказвання» пісьменніка пра свет, пэўнай эмацыянальнай і мысліцельнай рэакцыі на з’явы рэчаіснасці, і формы як матэрыяльнага пачатку твора, той сістэмы сродкаў і прыёмаў, у якой дадзеная рэакцыя знаходзіць сваё выяўленне. Аргументацыя першаснасці зместу ў дачыненні да формы твора. Структурнасць і ўзаемападпарадкаванасць як аспекты суадносінаў паміж зместам і формай. Прасторавая злітнасць і непадзельнасць зместу і формы ў творы. Творчая прырода мастацкага зместу і формы ў працэсе зараджэння твора («пераход» зместу ў форму і формы ў змест).

Разуменне тэмы як аб’екта мастацкага ўзнаўлення, жыццёвых характараў і сітуацый, якія быццам бы пераходзяць з рэчаіснасці ў мастацкі твор і ўтвараюць аб’ектыўны бок яго зместу. Тэматыка як пераходнае звязно паміж светам рэальным і светам мастацкім. Асаблівасці змястоўнага аналізу твора: 1) разгляд аўтарскага асэнсавання ўзноўленага, 2) адрозненне аб’екта ўзнаўлення (тэмы) і аб’екта адлюстравання (канкрэтнай адлюстраванай сітуацыі), 3) размежаванне тэм канкрэтна-гістарычных і вечных, пад якімі маюцца на ўвазе, з аднаго боку, узнаўленне характараў, падзей і сітуацый, якія адбываюцца ў гістарычна абмежаваны адрэзак часу і не паўтараюцца за межамі дадзенага часу, больш ці менш лакалізаваныя; па-другое, фіксацыя такіх момантаў ў жыцці нацыі і пакаленняў, якія ў разнастайных мадыфікацыях паўтараюцца ў розныя эпохі.

Праблема як сфера разумення, асэнсавання пісьменнікам узноўленай рэчаіснасці і суб’ектыўны бок твора, як праяўленне аўтарскай канцэпцыі свету і чалавека, у якой занатоўваюцца роздумы і перажыванні пісьменніка, а тэма разглядаецца пад пэўным вуглом бачання. Разуменне цэнтральнай праблемы як

арганізуючага пачатку, які пранізвае ўсе элементы зместу твора. Тыпы праблематыкі (па класіфікацыі Г. Паспелава): 1) міфалагічная (аўтарскае тлумачэнне ўзнікнення пэўных з'яў), характэрная для фальклору, старажытнай літаратуры, навукова-фантастычных твораў і літаратуры «фэнтэзі»; 2) нацыянальная (разглядае сутнасць нацыянальнага характару, гістарычныя лёсы народнасцей і станаўленне дзяржаўнасці, пераломныя моманты ў гісторыі народа), 3) сацыякультурная (асэнсоўвае ўласцівасці і якасці, характэрныя асяроддзю, звяртае ўвагу на ўстойлівыя грамадскія адносіны), пры якой у творы могуць акцэнтавацца ці палітычныя моманты, ці маральны стан грамадства, ці рысы паўсядзённага быту і культуры народа; 4) раманная-авантурная (увага звернута на дынаміку знешніх змен ў лёсе гароя) і раманная-ідэйна-маральная (закранае глыбінныя асновы чалавечай асобы, яго маральныя і этычныя пошукі), 5) філасофская (асэнсоўвае ўніверсальныя заканамернасці быцця прыроды і чалавека, разглядае розныя пункты гледжання на свет практычна безадносна да іх носьбітаў).

Ідэя – галоўная абагульняючая эмацыянальна-вобразная думка твора, галіна мастацкіх рашэнняў, сфера, у якой становяцца зразумелымі аўтарскія адносіны да свету, аўтарская пазіцыя, сцвярджаецца ці адмаўляецца аўтарам пэўная сістэма каштоўнасцей. Каштоўнасць аспект і эмацыянальная накіраванасць ідэі, абумоўленая светапогляднымі, маральнымі і эстэтычнымі адносінамі аўтара да адлюстраваных супрацьлегласцей чалавечага жыцця. Розная ступень выражанасці аўтарам эмацыянальнай ацэнкі ў цэласнасці мастацкага твора (у залежнасці ад творчых задач аўтара, жанравых і стыльвых патрэб). Спосабы знаходжання ідэі ў творы: непасрэднае фармуліраванне аўтарам ў змесце (напрыклад, у байках) ці ў архітэктоніцы (напрыклад, у эпіграфе), ці выказанае персанажам, ці (у большасці выпадкаў) «разлітая» ва ўсім творы.

Разуменне пафасу як вядучага эмацыянальнага тону твора. Тэрміналагічная сінанімія: «эмацыянальна-каштоўнасная арыентацыя» (Г. Паспелаў), аўтарская эмацыянальнасць (В. Халізеў), «згустак, ядро пэўнага светасузірання» (А. Андрэеў) Сутнасныя характарыстыкі тыпалагічных разнавіднасцей пафасу – драматычнага, трагічнага, рамантычнага, гераічнага, сентыментальнага, сатырычнага, гумарыстычнага, іранічнага. Падабенства і адрозненне пафасаў драматызму – трагізму, героікі – рамантыкі, сатыры – гумару – іроніі. Стасункі героікі з драматызмам і трагізмам. Значэнне антычных міфаў і хрысціянскіх легенд у асэнсаванні сутнасці трагічных канфліктаў. Шматлікасць сітуацый, якія адлюстроўваюць трагізм у жыцці. Ідылічнае як мастацкая ідэалізацыя натуральнага, блізкага да прыроды ладу жыцця. Сентыментальная і рамантычная цікавасць да ўнутранага жыцця чалавека. Прынцыповае адрозненне паняццяў «сентыментальнасць» і «рамантыка» ад назваў мастацкіх метадаў «рамантызм» і «сентыменталізм». Узаемасувязі сентыментальнасці і рамантыкі з гумарам, сатырай, іроніяй. Катэгорыя камічнага ў літаратуры. Гумар як спроба маральнага асэнсавання камічных паводзінаў людзей. Грамадская накіраванасць сатыры як выкрыцця заганаў праз смех. Сарказм. Скептыцызм як жыццёвая аснова іроніі. Іронія і сатыра: адрозненні.

Пафас як гісторыка-тыпалагічны бок метаду, стратэгія мастацкай тыпізацыі. Віды пафасу па класіфікацыі А. М. Андрэева: гумар – сатыра, ідылія – героіка,

драматызм – трагізм, іронія. Віды іроніі: саркастычная, камічная, рамантычная, трагічная.

Тэма 3.3. Вобразны свет твора. Спосабы характарыстыкі і сродкі стварэння тыповага вобраза-персанажа

Віды вобразаў у літаратурным творы: вобраз-рэч – тыя рэчы, якія выконваюць у творы пэўную мастацкую функцыю: сюжэтную, псіхалагічную, сімвалічную; вобраз-пейзаж; вобразы жывёл і птушак; вобраз чалавека. Тэрміналагічная сінанімія ў залежнасці ад рода літаратуры: герой, вобраз-персанаж, дзейная асоба – у драматычным родзе літаратуры; у эпічным родзе літаратуры разам з названымі вобразамі прысутнічаюць апавядач (у вялікіх па аб'ёме творах), апавядальнік/расказчык (у малых і сярэдніх па аб'ёме творах); толькі лірычны герой – у лірычным родзе літаратуры (у аповеднай лірыцы магчыма прысутнасць дзейных асоб); герой, вобраз-персанаж, дзейная асоба, лірычны герой, аб'яднаны з апавядачом у адной асобе, вобразы чалавека ў ліра-эпасе. Разнавіднасці вобразаў-персанажаў: рэальныя асобы, гістарычныя, аўтабіяграфічныя, вымысленыя, але якія маюць прататыпаў, гратэскныя, фантастычныя, рэчы-персанажы, з'явы прыроды, абстрактныя паняцці; вечныя вобразы, якія пераходзяць з эпохі ў эпоху; вобраз краіны і народа.

Віды вобразаў па характару сэнсавай абагульненасці: індывідуальныя, непаўторныя (з'яўляюцца вынікам уяўлення пісьменніка. Сустрэкаюцца ў рамантыкаў і пісьменнікаў-фантастаў); характарныя (абагульненыя, у іх змяшчаюцца рысы характараў і нораваў, уласцівых многім людзям пэўнай эпохі і яе грамадскіх сфер); тыповыя (вышэйшая ступень вобраза характарнага; тыповае – найбольш паказальнае, заканамернае для пэўнай эпохі; вечныя вобразы, якія спалучаюць як сацыяльна-гістарычныя прыкметы эпохі, так і агульначалавечыя рысы характару героя); вобразы-матывы і топасы (выходзяць за межы індывідуальных вобразаў: матыў – тэма, якая ўстойліва паўтараецца ў творчасці пісьменніка; топас абазначае агульныя і тыповыя вобразы, ён характэрны для літаратуры цэлай эпохі, нацыі); архетыпы (агульначалавечыя вобразы, якія несвядома перадаюцца з пакалення ў пакаленне: вобразы міфалагічных герояў (Праметэй), агульначалавечыя сімвалы – агонь, неба, дом, шлях і г. д.); міфалагемы / міфемы (уключаюць у сябе як міфалагічныя вобразы, так і міфалагічныя сюжэты ці іх часткі: міфалагема жаночай долі ў беларускім фальклоры, што ўзыходзіць да грэчаскіх багінь лёсу Мойраў, і г. д.).

Спосабы характарыстыкі таго ці іншага персанажа: а) аповед ад першай асобы, калі герой расказвае пра сябе сам, самараскрываецца, і ад трэцяй асобы; б) дзённік героя: шчырае, адкрытае выказванне пра ўнутраныя перажыванні і падзеі жыцця героя (распрацаваны ў сентыменталістаў); в) перапіска герояў або пасланні; г) расказ ад імя старонняга героя.

Сродкі стварэння вобраза-персанажа: паказ дзеянняў, учынкаў персанажа; мова персанажа; партрэт; прамая аўтарская характарыстыка; характарыстыка вуснамі іншых дзейных асоб; рэчыўны свет, паказ абстаноўкі, якая акружае персанажа; пейзаж; псіхалагічная характарыстыка; вымоўнае прозвішча (гаваркое імя).

Крытэрыі класіфікацыі сістэмы персанажаў. Персанажы галоўныя, другасныя і эпізадычныя, функцыі другасных і эпізадычных персанажаў.

Тэма 3.4. Форма мастацкага твора і яе кампаненты.

Паняцце пра ўзноўлены свет твора як змадэляваную аўтарам рэчаіснасць. Кампаненты ўзноўленага свету: мастацкія дэталі, хранатоп. Мастацкія дэталі знешнія (партрэт, пейзаж, свет рэчаў) і ўнутраныя (псіхалагічныя), іх функцыі. Віды партрэту: партрэт-апісанне, партрэт-параўнанне, партрэт-уражанне, псіхалагічны.

Мастацкі час і мастацкая прастора ў творы (паняцце пра хранатоп). Уласцівасці літаратурных хранатопаў у адрозненне ад іншых відаў мастацтва: здольнасць адлюстроўваць дзеянне адначасова ў розных месцах, свабодны пераход з адной часовай плыні ў другую, дыскрэтнасць (перарывнасць) як сродак дынамізацыі сюжэта твора, умоўнасць як рыса, цесна звязаная з родавай прыналежнасцю твора (максімальная ўмоўнасць хранатопа назіраецца ў лірыцы, мінімальная – у эпасе, прамежкая – у драме).

Мова мастацкага твора. Маўленчая арганізацыя твора і маўленчая характарыстыка персанажаў. Мова як важнейшы сродак стварэння вобраза-персанажа. Агульныя ўласцівасці мастацкай мовы: праяўнасць – вершаванасць, маналагізм – рознагалоссе, намінацыйнасць – рытарычнасць.

Стылістычныя зрэзы твора: лексіка ўзвышаная, зніжаная, нейтральная. Сродкі ўзбагачэння мовы твора: 1) сістэма прамых значэнняў слоў (сінонімы, антонімы, амонімы, паронімы, іх функцыі); 2) словы рознага моўнага асяроддзя (гістарызмы, архаізмы, неалагізмы/аказіяналізмы, жарганізмы, прафесіяналізмы, варварызмы, дыялектызмы), іх функцыі; 3) тропы (агульнамоўныя і аўтарскія), іх функцыі. Эпітэт, яго віды (характарызуючы, пастаянны, метафарычны), метафара і яе віды (увасабленне, персаніфікацыя, метанімія, сінекдаха, перыфраза, гіпербала, літота), алегорыя, гратэск, сімвал, аксюмарон і інш.

Сінтаксіс і інтанацыя як важнейшыя маўленчыя сродкі мастацкай літаратуры. Сінтаксіс і інтанацыя ў прозе: паняцце пра колан (рытміка-інтанацыйны адрэзак тэксту, выдзелены з двух бакоў паўзамі) і тэмпарытм (функцыя якога – ствараць пэўную эмацыянальную атмасферу ў творы). Прыёмы паэтычнага сінтаксісу: паўторы (анафара, эпіфара, кальцо, падваенне, шматзлучніканасць, шматпрыназоўніканасць), парушэнні звычайнай і лагічнай сувязі паміж словамі (інверсія, анакалуф, эліпсіс, амфібалія, недасказ), супастаўленне і супрацьпастаўленне радкоў (паралелізм, перанос, антытэза, ампліфікацыя), рытарычныя фігуры (рытарычнае пытанне, рытарычны зваротак, рытарычны вокліч).

Гукапіс (фоніка). Асноўныя віды гукапісу, іх мастацкая функцыя: алітэрацыя, асананс, гукаперайманне.

Паняцце пра кампазіцыю ў шырокім (структура мастацкай формы) і ў вузкім (склад і размяшчэнне частак, элементаў і вобразаў твора ў некаторай часовай паслядоўнасці) значэннях. Кампазіцыя ўнутраная (уласна кампазіцыя) і знешняя (архітэктоніка), іх структурныя адзінкі. Прызначэнне архітэктанічнай кампазіцыі. Эпіграф, пралог, прадмова, эпілог, назва твора. Унутраная кампазіцыя.

Сюжэт і фабула: сутнаснае размежаванне паняццяў.

Канфлікт як па-мастацку значная супярэчнасць, рухавік сюжэта. Суадносіны ў творы сюжэта, фабулы, канфлікту. Віды канфлікту: 1) паміж персанажамі ці іх групамі, 2) паміж персанажам і асяроддзем, 3) псіхалагічны. Тыпы канфлікту: лакальны (вырашальны) і субстанцыяльны (невываршальны – ці на дадзены адрэзак часу, ці ўвогуле). Сюжэтныя элементы як стадыі развіцця канфлікту. Тэрміналагічная сінанімія: кампазіцыя сюжэту, кампаненты сюжэта. Экспазіцыя, завязка, развіццё дзеяння, кульмінацыя, развязка. Пазасюжэтныя элементы твора, іх функцыі ў творы: 1) апісанні партрэтныя, пейзажныя, рэчыўныя; 2) аўтарскія адступленні (лірычнага, філасофскага, аўтабіяграфічнага характару); 3) устаўныя эпізоды (адносна закончаныя фрагменты тэксту). Тыпы сюжэтаў: канцэнтрычны, хранікальны, шматлінейны (па Г. Паспелаву); дынамічны, адынамічны (па А. Есіну).

Кампазіцыйныя прыёмы: паўтор на мікра- і макраўзроўнях (кальцавая кампазіцыя), узмацненне (градацыя, ампліфікацыя), супрацьпастаўленне (антытэза, кантраст), кантамінацыя (люстраная кампазіцыя), мантаж, рэтраспекцыя і інш. Просты (адна сюжэтная лінія) і складаны (некалькі сюжэтных ліній) тыпы кампазіцыі твора.

Тэма 3.5. Псіхалагізм у літаратуры.

Паняцце пра псіхалагізм як непасрэднае глыбокае ўзнаўленне ўнутранага свету героя, яго думак, перажыванняў, жаданняў, пачуццяў. Яго прынцыповае адрозненне ад формаў псіхалагічнага выяўлення ў творы: ускоснай (фіксацыя знешніх праяў псіхікі праз выраз твару, целарухі і г. д.) і сумарна-вызначальнай (лаканічнае называнне працэсаў, што адбываюцца ва ўнутраным свеце). Прыёмы псіхалагізму, іх сутнасныя характарыстыкі (па класіфікацыі А. Есіна): аповед ад першай і ад трэцяй асобы, псіхалагічны аналіз і самааналіз, унутраны маналог, умаўчанне.

Тэма 3.6. Асновы вершазнаўства.

Проза, верш, паэзія. Адрозненне паэзіі ад проста верша, выдатныя вучоныя і літаратары (Арыстоцель, А. Пушкін, В. Бялінскі, А. Твардоўскі і інш.) пра гэтае адрозненне. Азначэнне верша. Стаўленне некаторых празаікаў (Л. Талстога, М. Салтыкова-Шчадрына і інш.) да вершаванага спосабу літаратурна-мастацкага выказвання. Верш – знешняе ўвасабленне, своеасаблівая “мова” паэзіі як мастацтва слова.

Вершаваны рытм. Разуменне вершаванага рытму як раўнамернага чаргавання аднародных моўных з’яў. Функцыі рытму: генетычная, эмоцыястваральная, сэнсавыяўленчая, мнеманічная. Рытм і метр. Рытм і вершаваны памер.

Сістэмы вершавання, залежнасць іх ад прасадыхных уласцівасцей мовы, літаратурных традыцый. Метрычная (антычная) сістэма, яе сутнасць, асноўныя памеры (гекзаметр, пентаметр), уплыў на пазнейшы еўрапейскі верш і вершазнаўства.

Танічная сістэма вершавання. Народны танічны верш, яго рытм, сувязь з мелодыяй, напевам. Узнікненне і бытаванне літаратурнага танічнага верша ў славянскай паэзіі. Віды танічнага верша: акцэнтна-складовы, (у тым ліку кальцоўскага тыпу і каламбійкавы), дольнік, тактавік, акцэнтны (чыста танічны). Верш Маякоўскага. Месца літаратурнага танічнага верша ў сучаснай паэзіі.

Сілабічнае вершаванне. Яго сутнасць, гісторыя бытавання ў еўрапейскай і ўсходнеславянскай паэзіі. Асноўныя рытмастваральныя кампаненты (жаночыя клаўзулы, рыфма, цэзура) і памеры. Рэформа Традзьякоўскага-Ламаносава.

Сілаба-танічнае вершаванне. Азначэнне сілаба-танічнага верша, яго асноўныя і неасноўныя (дапаможныя) рытмастваральныя кампаненты. Станаўленне сілаба-тонікі ў рускай і беларускай паэзіі. Своеасаблівасць, месца і роля сілаба-тонікі ў сучаснай еўрапейскай паэзіі, яе вялікія выяўленчыя мажлівасці.

Свабодны верш (верлібр). Азначэнне верлібра, яго рытмастваральныя кампаненты. Узнікненне і бытаванне свабоднага верша ў сусветнай, рускай і беларускай паэзіі. Абмежаванне ў верлібры рытмічнай свабоды трыма межамі: ідэйна-тэматычнай (узростанне філасафічнай напоўненасці твора), вобразнай (узмацненне аналітычнай ролі мастацкага вобраза, канцэнтрацыя вобразнага мыслення) і інтанацыйнай. Перспектывы верлібра.

Рыфміка. Вызначэнне рыфмы, яе месца ў вершаванні. Віды рыфмы: па месцы націску (мужчынскія, жаночыя, дактылічныя, гіпердактылічныя), па ступені сугучнасці (дакладныя, багатыя, каранёвыя, анаграмныя і інш.), па іх навізне (багатыя, бедныя, аднародныя, экзатычныя і інш.). Рыфмоўка. Віды рыфмоўкі: паводле спалучэння рыфмамі вершаваных радкоў (сумежная, перакрываваемая, апаясная), па колькасці рыфмаў (парная, трайная, чацвярная, манарыфма), па месцы размяшчэння рыфмаў (пачатковая, канцавая, унутраная, ланцужковая, ламаная, пантарыфма).

Строфіка. Азначэнне страфы, чыннікі, якія вызначаюць яе сутнасць: рыфмоўка або клаўзацыя, рытмічная аднатыпнасць вершаваных радкоў, іх інтанацыйна-сіntaxічная завершанасць. Вершы страфічныя і астрафічныя. Страфічная арганізацыя верша: рыфмова-клаўзальная схема, від страфы, мадэль страфы. Страфоіды. Простыя строфы. Друхрадкоўі (бейт, элегічныя двувершы), выкарыстанне двухрадкоўяў у газэлі. Трохрадкоўі (тэрцэты) і трохрадкоўікі. Японскія хоку (хайку) і іх імітацыі ў славянскай паэзіі. Тэрцэты ў складзе цвёрдых формаў верша (віланэля, санет, тэрцыны, рытурнэль). Чатырохрадкоўі (катрэны) і чатырохрадкоўікі. Віды чатырохрадкоўікаў: прыпеўка, айрэн, рубаі, туюг. Пяцірадкоўі (квінцілы) і пяцірадкоўікі. Японская танка, ірландскі лімэрык і іх адаптацыя ва ўсходнеславянскай паэзіі.

Класічныя віды строфаў. Віды складаных строфаў (ад шасці да шаснаццаці радкоў). Шасцірадкоўе (секстэт) і яго віды: рансарава страфа, секстына, секстына лірычная. Сямірадкоўе (септыма) і сямірадкоўік. Васемірадкоўе (актэт) і яго віды: актава, трыялет, сіцільяна. Дзевяцірадкоўе (нона) і спенсерава страфа як яго від. Дзесяцірадкоўе (дэцыма) і яго віды: іспанская дэцыма, або эспінэла, адычная страфа. Адзінаццацірадкоўе. Дванаццацірадкоўе і дванаццацірадкоўік. Трынаццацірадкоўік і яго віды: рандэль, рандо. Чатырнаццацірадкоўе і яго віды: санет, анегінская страфа. Шаснаццацірадкоўе і шаснаццацірадкоўік. Страфічныя комплексы: вянок санетаў, вянок вяноў санетаў. Гіперстрофы.

Тэма 3.7. Стыль мастацкага твора.

Паняцце пра стыль як эстэтычнае адзінства ўсіх элементаў формы твора, што мае на ўвазе падпарадкаванне ўсіх элементаў формы адзінай мастацкай заканамернасці, наяўнасці арганізуючага прынцыпу стылю, які можна знайсці ў любым фрагменце твора. Стылявыя дамінанты як ілюстрацыя цэласнасці стылю: у галіне адлюстраванага свету – сюжэтнасць, апісальнасць, псіхалагізм,

у мастацкім маўленні – маналагізм ці рознагалоссе, намінатыўнасць ці рытарычнасць, верш ці проза, у галіне кампазіцыі – просты і складаны тыпы. Ідэнтыфікацыя аўтарскага стылю ў любым творы і нават фрагменце як на ўзроўні першаснага ўспрымання, так і на ўзроўні аналізу. Стыль як выражэнне аўтарскай арыгінальнасці. Стадыі работы над стылем: 1) усведамленне першаснага ідэйна-эстэтычнага ўражання ад стылю, той агульнай эстэтычнай танальнасці, якая ўвасабляе ў сабе танальнасць эмацыянальную – пафас; 2) вызначэнне заканамернасцей і дамінантаў стылю; 3) супастаўленне стылю дадзенага твора і аўтара з стылямі іншых твораў ці аўтараў.

Тэма 3.8. Аналіз літаратурнага твора.

Паняцце пра мастацкі твор і тэкст, іх асноўныя адзнакі. Параўнальная характарыстыка ўласцівасцей твора і тэксту. Твор і тэкст у шырокім і вузкім значэннях. Мастацкі твор як асноўны аб'ект літаратуразнаўчага вывучэння. Рысы мастацкага твора: цэласнасць, унутраная завершанасць, самадастатковасць, закончанасць ідэйнага і эстэтычнага сэнсу. Спецыфіка мадэлявання свету ў літаратурна-мастацкім творы. Пагрэшнасці наўна-рэалістычнай метадалогіі ў аналізе літаратурна-мастацкага твора. Катэгорыя аўтара: аўтар як рэальная біяграфічная асоба і аўтар як катэгорыя літаратуразнаўчага аналізу. Суадносіны паняццяў аўтар і апавядач, аўтар і лірычны герой.

Навуковы разгляд мастацкага твора і яго задачы. Аб'ектыўнае і суб'ектыўнае ў літаратуразнаўстве. Роля суб'ектыўнага фактара ў літаратуразнаўчай навуцы. Методыка «аб'ектывізацыі» аб'екта вывучэння ў літаратуразнаўстве. Дыскусіі аб магчымасці і мэтазгоднасці навуковага спасціжэння літаратурна-мастацкага цэлага. Аналіз і сінтэз ў літаратуразнаўстве.

Сістэмны аналіз мастацкага твора: элементаў зместу (тэматыкі, праблематыкі, ідэйнага зместу) і формы (прадметнага свету, мастацкага маўлення, кампазіцыі). Спасціжэнне сэнсу. Інтэрпрэтацыя. Паняцце пра інтэрпрэтацыю. Праблема адэкватнасці інтэрпрэтацыі. Методыка цэласнага аналізу мастацкага твора. Тры ступені навуковага разгляду твора: усведамленне твора як цэлага на ўзроўні першаснага ўспрыняцця, правядзенне дакладанага аналізу яго па элементах, завяршэнне разгляду сітэмна-цэласным сінтэзам. Віды дапаможнага аналізу. Аналіз твора ў аспекце рода і жанру. Вывучэнне кантэксту. Кантэкст і яго віды: гістарычны, біяграфічны, літаратурны. Змяненне кантэксту ў часе.

Раздзел 4. Тэорыя літаратурнага працэсу

Тэма 4.1. Разуменне літаратурнага працэсу.

Літаратурны працэс як гістарычнае развіццё і функцыянаванне сусветнай літаратуры, нацыянальных літаратур, узаемасувязі, узаемаўплывы, пераемнасць традыцый. Уплыў на літаратурны працэс гістарычных падзей, сацыяльна-эканамічных змен у грамадстве.

Узаемадзеянне мастацкай літаратуры з іншымі відамі мастацтва, з фальклорам, этнаграфіяй, рэлігіяй, эстэтыкай і філасофіяй. Літаратурная мастацкая сістэма і літаратурны метады. Літаратурныя метады, напрамкі, школы (плыні) – разыходжанні

ў трактоўцы гэтых катэгорый у літаратуразнаўстве і эстэтыцы.

Азначэнне метаду ў літаратуразнаўстве як сістэмы гістарычна абумоўленых творчых прынцыпаў, якімі кіруюцца пісьменнікі, блізкія па сваёй ідэйна-творчай пазіцыі, пад час працы над сваімі творамі, як сукупнасць прынцыпаў адлюстравання рэчаіснасці ў святле пэўнага эстэтычнага ідэалу. Абумоўленасць творчага метаду часам, светаўспрыманням, талентам пісьменніка.

Літаратурны напрамак як арганізацыйна-творчае адзінства ідэйных рыс у творчасці груп пісьменнікаў у той ці іншы гістарычны перыяд, абумоўленае блізкасцю светаўспрымання, стылю, памкненняў.

Літаратурная школа (плынь) як самастойнае арганізацыйна-аформленае ўтварэнне, якое мае сваю тэарэтычную платформу, маніфест, праграму, творчыя прынцыпы (Ю. Бораў). Літаратурныя школы: пралеткультуаўцы, рапаўцы, аберыуты, Серапіёнавы браты, кубафутурысты, лефаўцы – у Расіі, маладнякоўцы і ўзвышэнцы, бумбамлітаўцы – у Беларусі.

Стыль пісьменніка – сістэма вобразаў, эмоцый, паняццяў і думак, выяўленых адметнымі мастацкімі сродкамі. Індывідуальны стыль і творчая манера.

Літаратурны працэс як змена метадаў і напрамкаў, дыялектычнае адзінства традыцый і наватарства ў творчасці.

Фальклорна-міфалагічны перыяд («эпоха сінкрэтызму» – А. Весялоўскі) як першая стадыя развіцця славеснага мастацтва. Сувязі фальклору і мастацкай літаратуры.

Мастацкія сістэмы Антычнасці і ранняга Сярэднявечча. Гуманістычная літаратура эпохі Адраджэння як мастацкая сістэма. Літаратурныя метады ў еўрапейскіх краінах у XVII–XVIII–пачатку XIX стст.: класіцызм, сентыменталізм, рамантызм. Рамантызм як метады і яго напрамкі (класічны, неарамантызм).

Рэалізм як метады, што сцвярджае гуманістычныя ідэалы, праўдзівае адлюстраванне рэчаіснасці літаратурай, яе сацыяльную скіраванасць. Пашырэнне цікавасці да ўнутранага свету чалавека, псіхалагізму ў літаратуры рэалізму. Натуралізм. Класічны (крытычны) рэалізм XIX–XX стст. Неарэалізм.

Сацыялістычны рэалізм як літаратурны напрамак, выкліканы спецыфічнымі сацыяльнымі ўмовамі. Асноўная задача сацыялістычнага рэалізму – выхаванне чытача ў духу камуністычных ідэй.

Мадэрнізм як літаратурны метады і як сацыяльная з’ява. Напрамкі мадэрнізму: сімвалізм, футурызм, імажынізм, акмеізм, імпрэсіянізм, экспрэсіянізм.

Постмадэрнізм.

Паняцце пра літаратурны авангардызм і дэкаданс.

Традыцыі і наватарства ў літаратуры, іх дыялектычная сувязь. Наследаванне, перапеў, стылізацыя, запазычанне, эпігонства як праявы традыцыйнасці і наватарства ў літаратуры.

Уплыў літаратур і твораў ранейшых часоў на літаратурны працэс сучаснасці. Абнаўленне і эвалюцыя жанравых разнавіднасцей і форм мастацкіх твораў, нападзенне іх новым зместам.

Сусветная літаратура як сукупнасць літаратур розных краін, рэгіёнаў, іх кантакты ў сучасны перыяд. Нацыянальная адметнасць і нацыянальны каларыт мастацкага твора. Арганічнае спалучэнне нацыянальных і інтэрнацыянальных

элементаў у літаратурным творы. Стадыяльнасць развіцця літаратуры. Нераўнамернасць развіцця нацыянальных літаратур у сучасным літаратурным працэсе. Паскоранае развіццё літаратуры ў шэрагу краін і рэгіёнаў (Г. Гачаў, В. Каваленка). Пагроза дэнацыяналізацыі літаратур у выніку глабалізацыі. Класіка і белетрыстыка, масавая і элітарная літаратура.

Тэма 4.2. Літаратурныя сувязі, мастацкі пераклад.

Літаратурныя сувязі як форма творчых кантактаў паміж літаратурамі розных народаў, іх стваральнікамі і чытачамі. Віды сувязей: тыпалагічныя, генетычныя, кантактныя. Моўныя фактары літаратурных сувязей: дзяржаўнае двух- або шматмоўе, магчымасці для вывучэння і добрага авалодвання замежнымі мовамі, дастатковая або недастатковая распрацаванасць нацыянальнай мовы.

Тыпалагічныя сувязі як найбольш агульныя разнавіднасці сувязей. Тыпалогія літаратур як аб'ект вывучэння ў літаратуразнаўстве.

Генетычныя сувязі – запазычанні, наследаванні, уплывы. Узаемаўзбагачэнне іншакраіннымі літаратурамі новых у сферах сюжэтабудавання, вобразнай тканіны, матываў і жанравых разнавіднасцей твораў, стыляў і метадаў.

Кантактныя сувязі – найбольш дзейсны сродак узаемадзеяння літаратур.

Віды пісьменніцкіх сувязей: асабістае сяброўства, ліставанне, з'езды, канферэнцыі, творчыя камандзіроўкі, замежныя паездкі, падарожжы. Міграцыя, дысідэнцтва, праследаванні пісьменнікаў, міжнародныя ваенныя канфлікты, іх уплыў на ўзаемныя кантакты літаратур.

Сувязі пісьменнік–чытач. Спецыфіка ўздзеяння на чытача літаратуры сучаснасці і мінулага. Сувязь паміж чытацкімі пакаленнямі. Працэс успрыняцця літаратуры і ўплыў на чытача літаратурнай крытыкі.

Кнігадрукаванне як магутны каталізатар літаратурных узаемасувязей. Роля сродкаў масавай інфармацыі ў пашырэнні літаратурных сувязей. Выдавецтвы. Літаратурныя часопісы. Навейшыя віды носбітаў інфармацыі і сродкаў іх запісу.

Роля бібліятэк, універсітэцкіх цэнтраў, навуковых устаноў, культурных асяродкаў, літаратурных суполак, музеяў, архіваў.

Дзяржаўны лад і створаныя ім умовы для літаратурных кантактаў. Культурны ўзровень нацыі як складнік творчых інтарэсаў, стварэнне ўмоў для адукацыі, магчымасцей для азнаямлення са скарбамі сусветнай культуры.

Мастацкі пераклад як адзін з важнейшых сродкаў літаратурных узаемасувязей. Культурныя і моўныя перашкоды ва ўзаемных кантактах літаратур. Мастацкі пераклад і літаратурны працэс. Уплыў перакладаў на развіццё іншанацыянальных літаратур, іх узаемаўзбагачэнне. Гісторыя развіцця мастацкага перакладу – прыклад творчага ўзаемадзеяння культур, абнаўлення традыцый, каталізатар наватарства ў мастацкай літаратуры. Мастацкі пераклад і нацыянальная самабытнасць літаратуры. Мастацкі пераклад у Беларусі, яго спецыфіка.

Мастацкі пераклад – спецыфічны род мастацкай творчсці ў сферы літаратуры. Адрозненне яго ад сінхроннага, камунікатыўнага, машыннага перакладу.

Праблемы адэкватнасці і эквівалентнасці ў мастацкім перакладзе. Моўныя і літаратурныя пытанні тэорыі і практыкі мастацкага перакладу. Гістарычныя разнавіднасці мастацкага перакладу ў працэсе яго развіцця: пераклад вольны,

літаралісцкі, рэалістычны. Залежнасць перакладу ад тыпу тэкста (вершаваны, праяічны, эпічны), роду, жанра.

Запатрабавальнасць перакладу, яго залежнасць ад часу, дзяржаўнага ладу, культурнага і адукацыйнага ўзроўню народа. Праблема выбару тэкстаў для перакладу.

Перакладныя творы як частка нацыянальнай літаратуры.

Перспектывы развіцця мастацкага перакладу ў сучасным свеце.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА

Спецыяльнасць 1- 21 05 06 Рамана-германская філалогія

Дзённая форма атрымання адукацыі з прымяненнем дыстанцыйных адукацыйных тэхналогій

Нумар раздзела, тэмы, заняткаў	Назва тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін				Іншае	Формы кантролю ведаў
		Лекцыі	Семінарскія заняткі	Лабараторныя заняткі	Кіруемая самастойная работа студэнта		
1	2	3	4	5	6	7	8
		26	22		4		
1	Сістэма ведаў пра літаратуру.	4					Выбарачнае апытванне
2	Метадалагічныя праблемы літаратуразнаўства.	2	2				Апытванне па дамашнім заданням
3	Агульнае і рознае ў мастацка-эстэтычным і навуковым пазнанні жыцця.	2					Выбарачнае апытванне
4	Літаратура як від мастацтва.	2					Выбарачнае апытванне
5	Паэтыка як навуковая дысцыпліна. Літаратурныя роды, віды, жанры.	2	4				Апытванне па дамашнім заданням
6	Літаратурны твор як мастацкае цэлае. Змест і форма. Змест твора і яго кампаненты.	2	2				Апытванне па дамашнім заданням
7	Вобразны свет твора. Спосабы характарыстыкі і сродкі стварэння тыповага вобраза-персанажа.	2					Выбарачнае апытванне
8	Форма мастацкага твора і яе кампаненты.	2	2		2 (ДН)		Кантрольны тэст
9	Псіхалагізм у літаратуры.	2	2				Апытванне па дамашнім заданням
10	Асновы вершазнаўства.		4		2 (ДН)		Кантрольны тэст

11	Стыль мастацкага твора.	2					Выбарачнае апытванне
12	Аналіз літаратурнага твора.		2				Пісьмовая работа
13	Разуменне літаратурнага працэсу.	2	2				Апытванне па дамашнім заданням
14	Літаратурныя сувязі, мастацкі пераклад.	2	2				Апытванне па дамашнім заданням

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА

Спецыяльнасць 1-21 05 07 Усходняя філалогія

Дзённая форма атрымання адукацыі з прымяненнем дыстанцыйных адукацыйных тэхналогій

Нумар раздзела, тэмы, заняткаў	Назва тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін				Іншае	Формы кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя заняткі	Лабараторныя заняткі	Кіруемая самастойная работа студэнта		
1	2	3	4	5	6	7	8
		30	16		4		
1	Сістэма ведаў пра літаратуру.	4					Выбарачнае апытванне
2	Метадалагічныя праблемы літаратуразнаўства.	4	2				Апытванне па дамашнім заданням
3	Агульнае і рознае ў мастацка-эстэтычным і навуковым пазнанні жыцця.	2					Выбарачнае апытванне
4	Літаратура як від мастацтва.	2					Выбарачнае апытванне
5	Паэтыка як навуковая дысцыпліна. Літаратурныя роды, віды, жанры.	2	2				Апытванне па дамашнім заданням
6	Літаратурны твор як мастацкае цэлае. Змест і форма. Змест твора і яго кампаненты.	2	2				Апытванне па дамашнім заданням
7	Вобразны свет твора. Спосабы характарыстыкі і сродкі стварэння тыповага вобраза-персанажа.	2					Выбарачнае апытванне
8	Форма мастацкага твора і яе кампаненты.	2	2		2 (ДН)		Кантрольны тэст
9	Псіхалагізм у літаратуры.	2	2				Апытванне па дамашнім заданням
10	Асновы вершазнаўства.		2		2 (ДН)		Кантрольны тэст

11	Стыль мастацкага твора.	2					Выбарачнае апытванне
12	Аналіз літаратурнага твора.		2				Письмовая работа
13	Разуменне літаратурнага працэсу.	4	2				Апытванне па дамашнім заданням
14	Літаратурныя сувязі, мастацкі пераклад.	2					Выбарачнае апытванне

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Пералік асноўнай літаратуры

1. Рагойша, В. П. Уводзіны ў літаратуразнаўства: вуч. дапам.: у 2 ч. – Ч. 1. / В. П. Рагойша, М. П. Кенька, Т. А. Марозава; пад рэд. В. П. Рагойшы. Літаратуразнаўства як навука. Эстэтыка літаратуры. Паэтыка. Мінск, 2010; Ч. 2. Паэтыка. Тэорыя літаратурнага працэсу. Мінск, 2012.

2. Федотов, О. М. Основы теории литературы: в 2 ч. / О. М. Федотов. Ч. 1. Литературное творчество и литературное произведение. Ч. 2. Стихосложение и литературный процесс. М., 2003.

Пералік дадатковай літаратуры

Даведальная літаратура

1. Лазарук, М. А., Ленсу, А. Я. Слоўнік літаратуразнаўчых тэрмінаў. 2-е выд. / М. А. Лазарук, А. Я. Ленсу. Мінск, 1996.

2. Лесин, В. М., Пулинець, О. С. Словник літаратурознавчых тэрмінаў / В. М. Лесин, О. С. Пулинець. Київ, 1971.

3. Літаратурознавчый словнік / редкол.: Р.Т.Гром'як [та інш.]. Київ, 1997.

4. Литературный энциклопедический словарь / под ред. В. М. Кожевникова и П. А. Николаева. М., 1987.

5. Литературная энциклопедия терминов и понятий / гл. ред. и составитель А. Н. Николюкин. М., 2001.

6. Рагойша, В. П. Паэтычны слоўнік. 3-е выд. / В. П. Рагойша. Мінск, 2004.

7. Рагойша, В. П. Літаратуразнаўчы слоўнік: тэрміны і паняцці / В. П. Рагойша. Мінск, 2009.

8. Рагойша, В. П. На шляху да Парнаса: Даведнік маладога літаратара / В. П. Рагойша. Мінск, 2003.

9. Словарь литературоведческих терминов / ред.-сост. Л.И.Тимофеев и С.В.Тураев. М., 1974.

10. Энциклопедический словарь юного филолога / редкол.: Г.В.Степанов (глав. ред.) [и др.]. М., 1987.

11. Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: у 5-і т. / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. Мінск, 1985–1987.

12. Беларуская энцыклапедыя: у 18 тт. / рэдкал.: Г. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. Мінск, 1996–2004.

Вучэбныя дапаможнікі

13. Абрамович Г. Введение в литературоведение / Г. Абрамович. М., 1975.

14. Введение в литературоведение / под ред. Г. Н. Поспелова. М., 1988.

15. Введение в литературоведение / под ред. Л. В. Чернец. М., 2004.

16. Введение в литературоведение: учебник / под ред. Л. М. Крупчанова. М., 2005.

17. Введение в литературоведение: хрестоматия / под ред. П. А. Николаева. М.,

1997.

18. Есин, А. Б. Принципы и приемы анализа литературного произведения / А. Б. Есин. М., 2001.
19. Майсейчык, Л. А. Уводзіны ў літаратуразнаўства: практыкум / Л. А. Майсейчык. Мінск, 1992.
20. Основы литературоведения / под ред. В. П. Мещерякова. М., 2000.
21. Рагойша, В. П. Беларускае вершаванне: вуч. дапам. / В. П. Рагойша. Мінск, 2011. (Класічнае ўніверсітэцкае выданне).
22. Тимофеев, Л. Основы теории литературы / Л. Тимофеев. М., 1976.
23. Уводзіны ў літаратуразнаўства: хрэстаматыя / аўт.-уклад. М. І. Мішчанчук, М. Ф. Шаўлоўская. 3-е выд. Мінск, 2004.

Дапаможная літаратура.

24. Андреев, А. Н. Основы теории литературно-художественного творчества: пособ. для студ. филол. фак. / А. Н. Андреев. Минск, 2010.
25. Андреев, А. Н. Целостный анализ литературного произведения / А. Н. Андреев. Минск, 1995.
26. Гиршман, М. М. Стиль литературного произведения / М. М. Гиршман. Донецк, 1984.
27. Грехнев, В. А. Словесный образ и литературное произведение / В. А. Грехнев. Н. Новгород, 1997.
28. Корман, Б. О. Изучение текста художественного произведения / Б. О. Корман. М., 1972.
29. Кузьмініч, Т. В. Бібліяграфазнаўства. Тэорыя: вучэб. дапам. / Т. В. Кузьмініч. Мінск, 2012.
30. Купина, Н. А., Николаева, Н. А. Филологический анализ художественного текста: практикум / Н. А. Купина, Н. А. Николаева. М., 2003.
31. Лазарук, М. А., Ленсу, А. Я. Пытанні тэорыі літаратуры / М. А. Лазарук, А. Я. Ленсу. Мінск, 1964.
32. Лотман, Ю. М. Анализ поэтического текста. Структура стиха / Ю. М. Лотман. М., 1972.
33. Лебединский, С. И. Теория и практика перевода / С. И. Лебединский. М., 2001.
34. Мартынава, Э. М. Мастацкая дэталёў у творы / Э. М. Мартынава. Мінск, 1977.
35. Маслова, В. А. Филологический анализ художественного текста / В. А. Маслова. Минск, 2000.
46. Мушыньскі, М. Тэксталагія твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа / М. Мушыньскі. Мінск, 2007.
37. Мысль, вооружена рифмами: поэтич. антология по истории русского стиха / сост. В. Е. Холшевников. М., 1983.
38. Пяткевіч, А. Сюжэт. Кампазіцыя. Характар / А. Пяткевіч. Мінск, 1981.
39. Судленкова, О. А., Судленкова, О. Э. Практикум по введению в литературоведение: Учеб.-метод. Пособие / О. А. Судленкова, О. Э. Судленкова; Минск. гос. лингв. ун-т. – Минск, 2001.
40. Томашевский, Б. В. Теория литературы. Поэтика / Б. В. Томашевский. М.,

1996.

41. Хализев, В. Е. Теория литературы / В. Е. Хализев. М., 1999.

42. Шпакоўскі, І. С. Структура вершаванага вобраза / І. С. Шпакоўскі. Мінск, 1972.

43. Шпакоўскі, І. С. Тыпізацыя ў лірыцы / І. С. Шпакоўскі. Мінск, 1980.

44. Элсанек, А. Я. Основы литературоведения: анализ художественного произведения / А. Я. Элсанек. М., 2001.

45. Яскевич, А. С. Ритмическая организация художественного текста / А. С. Яскевич. Минск, 1991.

Пералік рэкамендуемых сродкаў дыягностыкі і методыка фарміравання выніковай адзнакі

Ацэньванне вынікаў вывучэння дысцыпліны праводзіцца ў адпаведнасці з крытэрыямі ацэнкі ведаў і кампетэнцый студэнтаў, выкладзенымі ў лісце Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь № 21-04-1/105 ад 22.12.2003 г. і ў адпаведнасці з Палажэннем аб рэйтынгавай сістэме ацэнкі ведаў па дысцыпліне ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце (загад рэктара БДУ № 382-ОД ад 18.08.2015 г.).

Ацэнка адказаў на лекцыйных і практычных занятках (выбарачнае апытванне, апытванне па дамашніх заданнях) уключае ў сябе паўнату адказу, наяўнасць аргументаў, прыкладаў і г. д.

Пры ацэньванні вуснага паведамлення (дакладу) на практычных занятках звяртаецца ўвага на змест і паўнату раскрыцця тэмы, структуру і паслядоўнасць выкладання, крыніцы і іх інтэрпрэтацыю, карэктнасць і г. д.

Пры ацэньванні адкрытага (эўрыстычнага) задання ўлічваецца арыгінальнасць створанага адукацыйнага прадукту, даследаванне вывучаемай з'явы з розных бакоў, інтэгрыраванне ведаў з розных галін, асобная значнасць дасягнутых вынікаў.

Пры ацэньванні вынікаў тэсту галоўную ролю адыгрывае працэнт правільных адказаў.

Формаў бягучай атэстацыі па дысцыпліне «Уводзіны ў літаратуразнаўства» вучэбным планам для спецыяльнасцей 1- 21 05 06 рамана-германская філалогія, 1-21 05 07 усходняя філалогія прадугледжаны экзамен.

Пры фарміраванні выніковай адзнакі выкарыстоўваецца рэйтынгавая ацэнка ведаў студэнта, якая дае магчымасць прасачыць і ацаніць дынаміку працэсу дасягнення мэтай навучання. Рэйтынгавая ацэнка прадугледжвае выкарыстанне вагавых каэфіцыентаў для бягучага кантролю ведаў і бягучай атэстацыі студэнтаў па дысцыпліне.

Фарміраванне ацэнкі за бягучую паспяховасць:

- адказы на практычных занятках – 30 %;
- выкананне тэставых заданняў – 35 %;
- выкананне кантрольнай работы – 35 %.

Рэйтынгавая ацэнка па дысцыпліне разлічваецца на аснове ацэнкі бягучай паспяховасці і экзаменацыйнай ацэнкі з улікам іх вагавых каэфіцыентаў. Вагавая ацэнка па бягучай паспяховасці складае 40 %, экзаменацыйная – 60 %.

Прыкладны пералік заданняў для кіруемай самастойнай работы студэнтаў

Тэма 8. «Форма мастацкага твора і яе кампаненты» (2 гадзіны)

Выяўленчыя сродкі мастацкай мовы

Форма правядзення: пісьмовая (дыстанцыйнае навучанне).

Форма кантролю ведаў: тэст.

Прыкладныя пытанні тэсту:

1. Вызначце, якія тропы выкарыстаны ў наступным урыўку:

Чыноўнік буркнуў штось сярдзіта,

Як той япрук каля карыта,

Але прашэнне ён прымае,

Насупіў бровы і чытае [*Я. Колас*].

а) метафара, б) эпітэт, в) параўнанне, г) метанімія, д) гіпербала.

2. Вызначце, якія фігуры паэтычнага сінтаксісу выкарыстаны ў наступным урыўку:

Зноў навіслі цёмны хмары,

Зноў туманы неба крыюць;

Зноў па свеце ходзяць мары,

Зноў крапчэй нам віхры выюць [*Цётка*].

а) асіндэтон, б) стык, в) паўтор, г) анафара, д) эпіфара.

Тэма 10. «Асновы вершазнаўства» (2 гадзіны)

Форма правядзення: пісьмовая (дыстанцыйнае навучанне).

Форма кантролю ведаў: тэст.

Прыкладныя пытанні тэсту:

1. Вызначце тып вершаскладання ў наступным урыўку:

Якія ж выведу я тут маралі?

Каб на галовах не аралі,

Заводзячы севазварот шматпольны?

Ды не, браткі, зусім

Я клапачуся не аб гэтым,

І байку прысвячаю ўсім,

Хто слепа модзе пакланіцца здольны:

Дзяўчатам ды кабетам,

А больш за ўсіх дык маладым паэтам [*К. Крапіва*].

а) сілабічны, б) сілаба-танічны, в) вольны верш, г) танічны, д) метрычны.

2. Вызначце вершаваны памер у наступным урыўку:

Зорка Венера ўзышла над зямлёю,

Светлыя згадкі з сабой прывяла...

Помніш, калі я спаткаўся з табою,

Зорка Венера ўзыйшла [*М. Багдановіч*].

а) трохстопны анапест, б) чатырохстопны дактыль, в) трохстопны амфібрахій, г) пяцістопны ямб, д) чатырохстопны харэй.

Прыкладная тэматыка практычных заняткаў

Тэма 1. Метадалагічныя праблемы літаратуразнаўства (2 гадзіны)

Галоўныя прынцыпы разгляду мастацкіх твораў: эстэтычны, гістарызму, сістэмнасці, цэласнасці, паяднання аналізу з сінтэзам. Асноўныя навуковыя напрамкі і школы ў літаратуразнаўстве XIX–XX ст.ст. (міфалагічная, культурна-гістарычная, псіхалагічная, структурна-семіятычная, феноменалагічная школы і інш.). Літаратуразнаўчыя метады (біяграфічны, параўнальна-гістарычны, фармальны, сацыялагічны і інш.).

Прыкладныя заданні для экспрэс-апытвання:

1. Суаднясіце назвы літаратуразнаўчых метадаў з імёнамі іх прадстаўнікоў:

1) культурна-гістарычны,	а) Я. Грым,
2) біяграфічны,	б) Ж. Дэрыда,
3) псіхааналітычны,	в) Ш. Сэнт-Бёў,
4) структурны,	г) А. Весялоўскі,
5) міфалагічны,	д) З. Фрэйд,
6) фармальны,	е) В. Шклоўскі,
7) параўнальна-гістарычны,	ж) І. Тэн,
8) постструктуралізм.	з) Р. Барт.

Тэма 2. Літаратурныя роды, віды, жанры (2 гадзіны)

Роды мастацкай літаратуры, іх паходжанне і развіццё. Дыскусійнасць падзелу на роды, віды і жанры. Эпас як літаратурны род. Эпічныя віды і жанры. Лірыка як літаратурны род. Лірычныя віды і жанры, іх асаблівасці. Цвёрдыя формы вершу. Драма як літаратурны род. Драматычныя віды і жанры. Дыфузія літаратурных родаў, відаў і жанраў. Міжродавыя ўтварэнні ў літаратуры. Асаблівасці ліра-эпасу.

Прыкладныя заданні:

1. Вызначце род, від, жанр наступных твораў літаратуры, аргументуйце думку:

- а) *Песня пра зубра* М. Гусоўскага; б) *Дрыгва* Якуба Коласа; в) *Рамэа і Джульета* У. Шэкспіра; г) *Курган* Янкі Купалы; д) *Бацькі і дзеці* І. Тургенева; е) *Вішнёвы сад* А. Чэхава; ж) *Пінская шляхта* В. Дуніна-Марцінкевіча; з) *Скотны двор* Дж. Оруэла; і) *Новая зямля* Якуба Коласа; к) *Свіцязянка* А. Міцкевіча; л) *Фауст* І. Гётэ; м) *Паміж пяскаў Егіпецкай зямлі* М. Багдановіча; н) *Адзін дзень Івана Дзянісавіча* А. Салжаніцына; о) *Сон на кургане* Янкі Купалы.

Тэма 3. Змест твора і яго кампаненты (2 гадзіны)

Тэма мастацкага твора. Выбар тэмы пісьменнікам. Тэмы вечныя і канкрэтна-гістарычныя. Суадносіны тэмы і праблемы твора. Ідэя. Пафас. Віды пафасу.

Прыкладныя заданні:

1. Вызначыць тэму, праблему, ідэю канкрэтнага твора (на выбар).

2. Вызначыць пафас, тэму, праблему, ідэю ў наступных творах: М. Багдановіч «Ты ночкаю каляднай варажыла», К. Крапіва «Дыпламаваны баран», Н. Гілевіч «Элегія», М. Танк «Я спытаў чалавека».

Тэма 4. Форма мастацкага твора і яе кампаненты (2 гадзіны)

Кампаненты мастацкага свету твора. Мастацкі час і прастора. Сюжэт як сродак раскрыцця характараў персанажаў. Канфлікт. Віды і тыпы канфліктаў. Роля канфлікту ў развіцці сюжэта. Элементы сюжэта. Сюжэт і фабула. Тыпы сюжэтаў. Пазасюжэтныя элементы. Паняцце пра кампазіцыю. Архітэктоніка твора. Кампазіцыйныя прыёмы. Літаратурная мова і мова мастацкай літаратуры. Стылістычныя зрэзы твора лексіка ўзвышаная, зніжаная, нейтральная. Сродкі ўзбагачэння мовы твора: 1) сістэма прамых значэнняў слоў (сінонімы, антонімы, амонімы, паронімы, іх функцыі); 2) словы рознага моўнага асяроддзя (гістарызмы, архаізмы, неалагізмы/аказіяналізмы, жарганізмы, прафесіяналізмы, варварызмы, дыялектызмы), іх функцыі; 3) тропы (агульнамоўныя і аўтарскія), іх функцыі. Прыёмы паэтычнага сінтаксісу. Фоніка.

Прыкланяныя заданні:

1. Выпісаць 1–2 верша любога паэта, знайсці і прааналізаваць сродкі мастацкай выразнасці.

2. Вызначце, якія тропы выкарыстаныя ў прыведзеных урыўках з твораў:

а) параўнанне; б) эпітэт; в) гіпербала; г) літота; д) метафара; е) увасабленне; ж) метанімія; з) сінекдаха; і) перыфраз; к) іншае (пазначыць):

1). З камарыны нос сякеру

Сцісне, крэкне, замахае –

Зробе пушчу, як талерку,

Свет дрывамаі закідае.

2). Мінск едзе па грыбы.

3). Сівая хмара сцёрла сонца.

4). Ад шчасця сэрца скача, як дзіця,

Ад бед яно, як млын, шуміць начамі.

Тэма 5. Псіхалагізм у літаратуры (2 гадзіны)

Паняцце пра псіхалагізм. Формы псіхалагічнага выяўлення ў творы: простая, ускосная, сумарна-вызначальная. Прыёмы псіхалагізму, іх сутнасныя характарыстыкі: аповед ад першай і ад трэцяй асобы, псіхалагічны аналіз і самааналіз, унутраны маналог, умаўчанне.

Прыкладныя заданні:

1. Вызначце, якія формы і прыёмы псіхалагізму выкарыстоўвае В. Быкаў у аповесці «Знак бяды».

Тэма 6. Асновы вершазнаўства (2 гадзіны)

Адрозненні вершаванай мовы ад праязічнай. Асаблівасці антычнай, сілабічнай, сілаба-танічнай, танічнай сістэм вершавання. Стапа. Метр. Памер. Рыфма. Страфа. Белы верш. Вольны верш. Верлібр.

Прыкладныя заданні:

1. Вызначце тып вершавання ў наступных творах: М. Багдановіч «Пагоня», С. Полацкі «Віно», М. Багдановіч «Страцім-лебедзь», М. Гусоўскі «Песня пра зубра», В. Стрыжак «Дома».

2. Вызначце вершаваны памер ў наступных творах: П. Броўка «Пахне чабор», П. Панчанка «Родная мова», Я. Купала «Грай, мая жалейка», Р. Барадулін «Бацьку».

Тэма 7. Аналіз літаратурнага твора (2 гадзіны)

Прыкладнае заданне: самастойна правесці аналіз выбраных літаратурных твораў адпаведна наступнаму плану:

1. Месца твора ў творчасці аўтара. Гісторыя і матывы напісання твора. Прататыпы літаратурных персанажаў.

2. Літаратурны кантэкст твора. Гісторыка-літаратурны фон твора. Літаратурны напрамак і мастацкі метады, у рэчышчы якіх напісаны твор.

3. Род, від, жанр (жанравая разнавіднасць) твора. Пафас.

4. Кампазіцыя твора: а) архітэктоніка твора. Падзел на часткі (главы, дзеянні, сцэны, строфы і г. д.). Тып вершаскладання, памер, строфіка, рыфма (для вершаванага твора); б) сюжэт і фабула твора; в) сюжэтаўтваральныя элементы (экспазіцыя, завязка і г. д.). Пралог, эпілог, эпіграф; г) кампазіцыйныя прыёмы; д) тып апаведу і апаведача; е) характар канфлікту.

5. Вобразная сістэма твора: а) сродкі і прыёмы стварэння вобраза чалавека; б) іншыя вобразы ў творы.

6. Мова і стыль твора: а) стылявыя дамінанты твора; б) лексічныя, фанетычныя сродкі выразнасці; в) стылістычныя фігуры, тропы.

7. Тэма (тэматыка), праблематыка твора.

8. Ідэя (ідэйны змест) твора. Сэнс назвы твора.

9. Аўтарская пазіцыя. Спосабы выражэння аўтарскіх адносін.

10. Значэнне твора: а) актуальнасць; б) месца твора ў нацыянальнай і сусветнай літаратуры; в) лёс твора. Успрыманне чытачамі, пераклады на іншыя мовы. Тэатральныя пастаноўкі, экранізацыя і г. д.

Тэма 8. Разуменне літаратурнага працэсу (2 гадзіны)

Паняцце літаратурнага працэсу. Стадыяльнасць развіцця літаратуры. Літаратурны метады, напрамак, школа. Фальклорна-міфаланічны перыяд як першая стадыя развіцця слоўнага мастацтва. Мастацкія сістэмы антычнасці, сярэднявечча, Адраджэння. Літаратурныя метады і напрамкі XVII–XIX стст.: класіцызм, сентыменталізм, рамантызм, рэалізм. Мадэрнізм. Напрамкі мадэрнізму. Постмадэрнізм.

Прыкладныя заданні:

Суаднясіце імёны пісьменнікаў з літаратурнымі метадамі і напрамкамі:

1) Ж.Ж. Русо, С. Рычардсан, М. Карамзін;	а) рэалізм,
2) У. Фолкнер, М. Пруст, Д. Джойс;	б) постмадэрнізм,
3) Э. Заля, бр. Ганкуры, Т. Драйзер;	в) рамантызм,
4) Ч. Дыкенс, Т. Ман, Л. Талстой;	г) класіцызм,
5) Дж. Фаўлз, У. Эка, Г. Маркес;	д) сентыменталізм,
6) Ж. Расін, А. Поп, В. Традзіакоўскі;	е) мадэрнізм,
7) Ф. Цютчаў, С. Колрыдж, А. Міцкевіч.	ж) натуралізм.

Тэма 9. Мастацкі пераклад (2 гадзіны)

Мастацкі пераклад як адзін з важнейшых сродкаў літаратурных узаемасувязей. Мастацкі пераклад і літаратурны працэс. Уплыў перакладаў на развіццё іншанацыянальных літаратур, іх узаемаўзбагачэнне. Мастацкі пераклад у Беларусі, яго спецыфіка. Гістарычныя разнавіднасці мастацкага перакладу ў працэсе яго развіцця: пераклад вольны, літаралісцкі, рэалістычны. Залежнасць перакладу ад тыпу тэкста (вершаваны, празаічны, эпічны), роду, жанра.

Прыкладныя заданні:

1. Зрабіць аналітычны агляд перакладных рубрык сучасных літаратурна-мастацкіх часопісаў (на выбар: «Полымя», «Маладосць», «Дзеяслоў» і інш.) за пэўны час.

2. Складзі партфолія прафесійных дасягненняў пэўнага перакладчыка мастацкай літаратуры (на выбар).

Апісанне інавацыйных падыходаў і метадаў да выкладання вучэбнай дысцыпліны

Пры арганізацыі адукацыйнага працэсу выкарыстоўваецца

- **зўрыстычны падыход**, які мае на ўвазе ажыццяўленне студэнтамі асобна-значных адкрыццяў акаляючага свету, дэманстрацыю шматстайнасці рашэнняў прафесійных задач і жыццёвых праблем, творчую самарэалізацыю студэнтаў у працэсе стварэння адукацыйных прадуктаў, індывідуалізацыю навучання праз магчымасць самастойна ставіць мэты, ажыццяўляць рэфлексію ўласнай адукацыйнай дзейнасці;

- **практыка-арыентаваны падыход**, які мае на ўвазе засваенне зместу адукацыі праз рашэнне практычных задач, атрыманне навыкаў эфектыўнага выканання розных відаў прафесійнай дзейнасці, арыентацыю на генерыраванне ідэй, выкарыстанне працэдур, спосабаў ацэньвання, якія фіксуюць сфарміраванасць прафесійных кампетэнцый;

- **метады вучэбнай дыскусіі**, які мае на ўвазе ўдзел студэнтаў у мэтанакіраваным абмене меркаваннямі, думкамі для выяўлення і/або ўзгаднення існуючых пазіцый па пэўнай праблеме; выкарыстанне метаду забяспечвае з'яўленне новага ўзроўню разумення вивучаемай тэмы, прымяненне ведаў пры рашэнні праблем, вызначэнне спосабаў іх рашэння;

- **метады і прыёмы развіцця крытычнага мыслення**, якія ўяўляюць сабой сістэму, што фарміруе навыкі працы з інфармацыяй у працэсе чытання і пісьма; разуменне інфармацыі як адпраўнога, а не канечнага пункту крытычнага мыслення.

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі самастойнай работы студэнтаў

Для арганізацыі самастойнай работы студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне «Уводзіны ў літаратуразнаўства» выкарыстоўваюцца сучасныя інфармацыйныя рэсурсы: на адукацыйным партале размешчаны электронны варыянт вучэбна-метадычнага дапаможніка, які дазваляе вызначыць адпаведнасць вучэбнай дзейнасці студэнтаў патрабаванням адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі і

вучэбна-праграмнай дакументацыі, у тым ліку пытанні для падрыхтоўкі да экзамену, спіс рэкамендаванай літаратуры.

Прыкладны пералік пытанняў да экзамену

1. Аб'ект, прадмет і задачы літаратуразнаўства.
2. Структура літаратуразнаўства. Асноўныя галіны літаратуразнаўства.
3. Дапаможныя галіны літаратуразнаўства. Узаемасувязь паміж імі.
4. Літаратуразнаўчыя школы і метады.
5. Асноўныя прынцыпы аналізу літаратурнага твора.
6. Мастацкая і навуковая форма пазнання: агульнае і адметнае.
7. Літаратура як від мастацтва. Аб'ект і прадмет літаратурнай творчасці.
8. Функцыі мастацкай літаратуры.
9. Мастацкі вобраз, яго асноўныя характарыстыкі. Вобраз і паняцце. Асаблівасці літаратурных вобразаў.
10. Тыпізацыя ў мастацкай літаратуры. Вобраз, характар, тып.
11. Камунікатыўная структура літаратурнага твора (суб'ектная арганізацыя твора: аўтар – апавядач – апавядальнік – персанаж).
12. Структура літаратурнага твора: змест і форма, іх суадносіны.
13. Тэма твора як літаратуразнаўчая катэгорыя. Тэмы канкрэтна-гістарычныя і вечныя.
14. Паняцце пра праблематыку ў мастацкім творы. Тыпы праблематыкі.
15. Мастацкая ідэя. Суадносіны тэмы, праблемы, ідэі.
16. Паняцце пра пафас. Віды пафасу.
17. Мастацкі свет літаратурнага твора.
18. Час і прастора ў мастацкай літаратуры. Паняцце пра хранатоп.
19. Сюжэт і фабула літаратурнага твора. Элементы сюжэту. Тыпы сюжэту.
20. Пазасюжэтныя элементы і іх мастацкія функцыі.
21. Канфлікт і яго роля ў развіцці сюжэта. Віды і тыпы канфлікту.
22. Кампазіцыя літаратурнага твора. Кампазіцыйныя прыёмы. Архітэктоніка.
23. Мастацкая дэталі ў літаратурным творы.
24. Псіхалагізм у літаратуры. Формы і прыёмы псіхалагізму.
25. Літаратурная мова і мова мастацкай літаратуры. Асноўныя функцыі.
26. Тропы, іх роля ў мастацкім творы.
27. Сінтаксіс як сродкак мастацкай выразнасці ў літаратуры. Фігуры паэтычнага сінтаксісу.
28. Верш і проза, іх спецыфіка. Паняцце пра тэмпарытм.
29. Вершаванне: паняцці «стапа», «памер», «метр». Віды стоп.
30. Рыфма, яе функцыі. Класіфікацыя рыфм.
31. Асаблівасці метрычнай сістэмы вершавання.
32. Асаблівасці сілабічнага вершавання.
33. Танічная сістэма вершавання.
34. Сілаба-танічнае вершаванне.
35. Белы, вольны, свабодны верш.
36. Гукавая арганізацыя паэтычнага маўлення. Фоніка. Сродкі і прыёмы гукапісу.

37. Строфіка. Віды строф. Анегінская страфа, яе будова, паходжанне і мастацкая функцыя.

38. «Цвёрдыя» (класічныя) формы верша.

39. Хоку, хайку, танку, лімерык.

40. Літаратурныя роды, віды, жанры, жанравыя разнавіднасці. Крытэрыі падзелу.

41. Эпас як літаратурны род. Віды, жанры і жанравыя разнавіднасці эпасу.

42. Лірыка як літаратурны род. Віды і жанры лірыкі.

43. Драма як літаратурны род. Віды і жанры драматычных твораў.

44. Спецыфіка ліра-эпічных твораў. Ліра-эпічныя віды і жанры.

45. Стыль пісьменніка. Стылеўтваральныя фактары. Стыль і метады.

46. Літаратурны працэс. Стадыяльнасць літаратурнага развіцця.

47. Літаратурны метады, напрамак, плынь, школа. Тлумачэнне гэтых паняццяў у літаратуразнаўстве.

48. Літаратурныя метады і напрамкі VII–XIX стст.: барока, класіцызм, рамантызм. Асноўныя рысы.

49. Літаратурныя метады і напрамкі XIX–XX стст.: рэалізм, мадэрнізм, постмадэрнізм. Асноўныя рысы.

50. Нацыянальная спецыфіка літаратуры.

51. Масавая літаратура і літаратурная класіка.

52. Літаратурныя сувязі і іх формы.

53. Мастацкі пераклад, яго функцыі.

ПРАТАКОЛ
УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ ПА ВЫВУЧАЕМАЙ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ
З ІНШЫМІ ДЫСЦЫПЛІНАМІ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦІ

Назва дыцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб змяненнях у змесце вучэбнай праграмы па вывучаемай вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, якая распрацавала вучэбную праграму (з указаннем даты і нумара пратакола)
Тэорыя літаратуры	Тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства	Няма	Зацвердзіць. Пратакол № 12 ад 25.06.2019

ДАПАЎНЕННІ І ЗМЯНЕННІ
ДА ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ ПА ВЫВУЧАЕМАЙ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ
НА _____ / _____ НАВУЧАЛЬНЫ ГОД

№ п/п	Дапаўненні і змяненні	Падстава

Вучэбная праграма перагледжана і адобрана на пасяджэнні кафедры тэорыі літаратуры
(пратакол № ад .201 г.)

Загадчык кафедры

(ступень, званне)

(подпіс)

(І.ІнБ.Прозвішча)

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Дэкан факультэта

(ступень, званне)

(подпіс)

(І.ІнБ.Прозвішча)